

METODYKA MONITORINGU PTAKÓW

realizowanego jako kontynuacja projektu *LIFE09 NAT/PL/000264 OCHRONA SIEDLISK KLUCZOWYCH GATUNKÓW PTAKÓW DOLINY ŚRODKOWEJ WISŁY W WARUNKACH INTENSYWNEJ PRESJI AGLOMERACJI WARSZAWSKIEJ*

I. TEREN BADAŃ

Teren badań znajduje się w granicach Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły PLB140004 między kilometrem 488 a 538 szlaku żeglownego. Teren badań obejmuje odcinek w granicach administracyjnych m.st. Warszawa: na południu obejmuje rezerwat przyrody Wyspy Zawadowskie i rezerwat przyrody Wyspy Świderskie (do km 488 włącznie), zaś na północy rezerwat Ławice Kiełpińskie (do km 538 włącznie). Monitoringowi podlega koryto rzeki i przylegające do niego tereny w granicach OSO Dolina Środkowej Wisły.

II. ZAKRES CZASOWY PROWADZENIA MONITORINGU

Monitoring będzie prowadzony od marca 2019 roku do końca lutego 2020 roku. Monitoring uwzględni ważne okresy z życia ptaków w cyklu rocznym, tj. sezon lęgowy, migracji wiosennej i jesiennej oraz zimowania.

III. INWENTARYZOWANE GATUNKI PTAKÓW

Gatunkami ptaków objętymi monitoringiem (notowanymi podczas kontroli terenowych), według rzędów, rodzin lub rodzajów są:

Rząd: Blaszkodziobe (*Anseriformes*)

Rząd: Siewkowe (*Charadriiformes*)

Rząd: Bocianowe (*Ciconiiformes*)

Rząd: Kraskowate (*Coraciiformes*)

Rząd: Sokołowe (*Falconiformes*)

Rząd: Szponiaste (*Accipitriformes*)

Rząd: Sowy (*Strigiformes*)

Rząd: Dzioborożcowe (*Bucerotiformes*)

Rodzina: Dudki (*Upupidae*)

Gatunek: Dudek (*Upupa epops*)

Rząd: Kraskowe (*Coraciformes*)

Rząd: Dzięciołowe (*Piciformes*)

Rząd: Nury (*Gaviiformes*)

Rząd: Żurawiowe (*Gruiformes*)

Rząd: Wróblowe (*Passeriformes*)

Rodzina: Krukowate (*Corvidae*)

Gatunek: Kruk (*Corvus corax*)

Gatunek: Wrona (*Corvus corone*)

Rodzina: Jaskółki (*Hirundininae*)

Gatunek: Brzegówka (*Riparia riparia*)

Rodzina: Mucholówkowate (*Muscicapidae*)

Gatunki: Słowik szary (*Luscinia luscinia*)

Słowik rdzawy (*Luscinia megarhynchos*)

Rodzina: Poświerki (*Calcaridae*)

Gatunek: Śnieguła (*Plectrophenax nivalis*)

Rodzina: Sikory (*Paridae*)

Gatunki: Sikora uboga (*Poecille palustris*)

Czarnogłówka (*Poecille montana*)

Rodzina: Remizy (*Remizidae*)

Gatunek: Remiz (*Remiz pendulinus*)

Rodzina: Łuszcakowate

Gatunek: Dziwonia (*Erythrina erythrinus*)

Rząd: Pelikanowe (*Pelecaniformes*) (ze szczególnym uwzględnieniem czaplowatych (*Ardeidae*))

Rząd: Perkozowe (*Podicipediformes*)

IV. MONITORING ZAGROZEŃ

Podczas prowadzenia monitoringu zbierane będą informacje dotyczące zagrożeń, które mogą negatywnie oddziaływać na populacje ptaków. Dane opisujące charakter zagrożeń i lokalizację ich występowania będą nanoszone na mapy. Do zagrożeń mogą należeć: zmiana w strukturze użytkowania gruntów (np. nowa zabudowa mieszkaniowa, letniskowa, przemysłowa, zaorywanie łąk, nadmierne zarastanie łąk; pastwisk i wydm (zaniechanie wykaszania i wypasu), wycinanie lasów łągowych i olsów, prace regulacyjne, melioracje, obiekty hydrotechniczne, wzmożony ruch turystyczny i inne. Analiza zebranych danych będzie podstawą do opracowania wskazań do poprawy warunków środowiskowych dla ważniejszych populacji ptaków występujących na obszarze badań.

V. METODYKA PRAC TERENOWYCH

OBSZAR BADAŃ: 488-538 km

ZAKRES GATUNKÓW: Wszystkie gatunki wymienione w rozdziale INWENTARYZOWANE GATUNKI PTAKÓW.

LICZBA KONTROLI w okresie marzec 2019 – luty 2020:

kontrole piesze:

marzec 2

kwiecień 4

maj 4

czerwiec 1

lipiec 2

sierpień 3

wrzesień 3

październik 3
listopad 3
grudzień 1
styczeń 1
luty 1

splawy

maj/czerwiec 3

CZĘSTOTLIWOŚĆ KONTROLI: w regularnych odstępach czasu. Konieczne jest wykonanie kontroli na całym badanym odcinku jednego dnia o tej samej porze. Powoduje to konieczność skoordynowania pracy 4-5 ornitologów.

PRZEJŚCIA PIESZE

Przejście badanego odcinka jednym brzegiem rzeki, w zależności od poziomu wody lub preferencji obserwatora. Jedynie w sezonie wiosennym w okresie koniec kwietnia-maj kontrole będą prowadzone naprzemiennie obydwoma brzegami. Podczas kontroli terenowej obserwacje ptaków notowane są na mapach z podaniem gatunku, liczebności oraz określeniem płci i wieku. W razie możliwości zapisywane są także zachowania ptaków (np. żerowanie). Dla ptaków wykazujących oznaki lęgowości przypisywane są kategorie lęgowości zgodnie z Polskim Atlasem Ornitologicznym (Sikora i in. 2007). Ptaki notowane są w 3 kategoriach:

1. ptaki stacjonarne/lokalne,
2. ptaki przelatujące – korzystające z zasobów środowiska, lecz których nie można przypisać do konkretnego fragmentu rzeki
3. ptaki migrujące – nie korzystające z zasobów środowiska, ew. wykorzystujące rzekę wyłącznie jako korytarz migracyjny

SPOSÓB ZAPISU INFORMACJI

Na mapach w skali 1:10 000, 1:15 000 lub 1:20 000, w zależności od okresu fenologicznego. Zastosowane zostaną powszechnie używane skróty nazw gatunkowych ptaków oraz znaki opisujące sytuacje np. żerowanie, śpiew samca.

VI. MONITORING PODZIELONO NA 4 OKRESY FENOLOGICZNE:

1. Monitoring w sezonie zimowym
2. Monitoring w sezonie migracji wiosennej
3. Monitoring w sezonie lęgowym
4. Monitoring w sezonie migracji jesiennej

Ad. 1. MONITORING W SEZONIE ZIMOWYM (LISTOPAD-LUTY)

SPOSÓB PRZEPROWADZENIA KONTROLI: Kontrola polega na przejściu badanego odcinka jednym brzegiem rzeki w zależności od poziomu wody. Podczas kontroli terenowej obserwowane ptaki będą notowane na mapach z podaniem gatunku, liczebności oraz określeniem płci i wieku. W razie możliwości opisywane będą także zachowania ptaków (np. żerowanie), co pozwoli scharakteryzować siedliska związane z żerowaniem i bytowaniem poszczególnych gatunków. Bardzo ważne jest

dokładne notowanie koncentracji ptaków oraz szczegółowa kontrola miejsc źle widocznych z brzegu (np. port Żerański, wyspy przy moście Gdańskim). W razie konieczności, niektóre obserwacje będą nanoszone przy pomocy urządzeń GPS.

SPOSÓB GROMADZENIA DANYCH: Wszystkie obserwacje nanoszone będą na mapy lub urządzenie GPS. W ramach prac kameralnych zebrane dane będą gromadzone i opracowywane przy użyciu programu w technologii GIS.

Ad. 2. MONITORING W SEZONIE MIGRACJI WIOSENNEJ (MARZEC-KWIECIEŃ)

SPOSÓB PRZEPROWADZENIA KONTROLI: Kontrola polega na przejściu badanego odcinka jednym brzegiem rzeki, w podobny sposób jak podczas kontroli w sezonie zimowym. Kontrole wykonywane są przez ok. 5-6 godzin od godzin wczesnoporannych.

SPOSÓB GROMADZENIA DANYCH: Wszystkie obserwacje nanoszone będą na mapy lub urządzenie GPS. W ramach prac kameralnych zebrane dane będą gromadzone i opracowywane przy użyciu programu w technologii GIS.

Ad. 3. MONITORING W SEZONIE LĘGOWYM (MAJ-LIPIEC)

CZĘSTOTLIWOŚĆ KONTROLI: Oprócz kontroli pieszych (prowadzonych tak jak podczas migracji wiosennej) przeprowadzone zostaną 3 spływy rzeką, w zależności od warunków hydrologicznych. Dokładny termin kontroli będzie silnie uzależniony od warunków panujących na rzece (np. długo utrzymujący się na wiosnę wysoki poziom wody) i stanu zaawansowania lęgów. Orientacyjne terminy spływów to:

- do 10 maja
- 10-20 maja
- 1-10 czerwca

SPOSÓB PRZEPROWADZENIA KONTROLI: Kontrola polega na spłynięciu korytem rzeki połączonym z wychodzeniem na łachy piaszczyste i wyspy trwałe w celu określenia liczby gniazd w koloniach lęgowych. Liczenie gniazd w koloniach odbywać się będzie podczas drugiej i trzeciej kontroli. Kontrole zostaną przeprowadzone w sposób minimalizujący negatywny wpływ na lęgi ptaków. Ponadto podczas kontroli prowadzone będą obserwacje wszystkich gatunków podlegających monitoringowi. W każdej kontroli wezmą udział co najmniej 2 osoby. Obserwowane ptaki będą notowane na mapach lub przy użyciu urządzenia GPS z podaniem gatunku, liczebności oraz określeniem płci i wieku. Ptakom wykazującym oznaki lęgowości zostaną przypisywane kategorie lęgowości zgodnie z klasyfikacją zawartą w Polskim Atlasie Ornitologicznym (Sikora i in. 2007). Notowaniu będą podlegały także zachowania ptaków (np. żerowanie).

Liczba ptaków gniazdujących w koloniach zostanie ustalona poprzez bezpośrednią kontrolę terenu połączoną z liczeniem gniazd. Pozwoli to na określenie liczby lęgowych rybitw i mew. Inne gatunki siewkowych będą monitorowane w ramach przyjętej metodyki. Liczba par jaskółki brzegówki zostanie ustalona na podstawie liczenia nor gniazdowych w koloniach. Liczebność ptaków blaszkodziobych zostanie ustalona na podstawie obserwacji par ptaków lub rodzin (tj. osobników dorosłych z młodymi).

SPOSÓB GROMADZENIA DANYCH: Wszystkie obserwacje nanoszone będą na mapy lub urządzenie GPS. W ramach prac kameralnych zebrane dane zostaną zgromadzone i opracowane przy użyciu programu w technologii GIS.

Ad. 4. MONITORING W SEZONIE MIGRACJI JESIENNEJ (POŁOWA LIPCA – KONIEC PAŹDZIERNIKA)

CZĘSTOTLIWOŚĆ KONTROLI: raz na 7-10 dni

SPOSÓB PRZEPROWADZENIA KONTROLI: Kontrola polega na przejściu badanego odcinka jednym brzegiem rzeki, w podobny sposób jak podczas kontroli w sezonie zimowym.

SPOSÓB GROMADZENIA DANYCH: Wszystkie obserwacje nanoszone będą na mapy lub urządzenie GPS. W ramach prac kameralnych zebrane dane zostaną zgromadzone i opracowane przy użyciu programu w technologii GIS.